

Szerkesztői beköszöntő

a Természettudományi Közlöny első füzetéhez.

»Tudásvágya, e soha el nem oltható szomja enyhítésére az ember annyi eszközt keresett és talált már napjainkig, s általok azt, a mit csilapítani kívánt, annyira felfokozta, hogy híreknek, melyek mindenkit érdekelnek, a híreknek pl. a politika köréből, villámszárnyakon kell szerte röppenniök, ezer nyomdát mozgásba hozniok, hogy a vágy az új, a még ismeretlen után, lehetőleg gyorsan, némi enyhülésre találjon. Az e tekintetben elkényeztetett fővárosi a sajnálkozás bizonyos nemével szól arról, ki, vagy idő, vagy alkalom híján, a politikai események színvonalán nem maradhat. E szerfölkötti verseny példátlan olcsó árakon nyújt alkalmat még a politikától legtávolabb állónak is, hogy figyelemmel követhesse azokat a nemzeti nagy kérdéseket, melyekhez nem ritkán egész népek üdve és bánata van kapcsolva.

Annak számára, ki nem jut hozzá, hogy a napilapok rőfnyi hasábjaival megbirkózzék, a heti újságok átnézetes kivonatba foglalják össze a legfontosabb eseményeket, sőt még azokról is, kiknek nincs meg a kellő képzettségök, hogy a politika minden bibéjét, minden nehezebb szólásformáját felfoghassák, gondoskodik a néplapok irálya, mely az olvasó viszonyaihoz, műveltségi fokához alkalmazkodik.

A tapasztalás tanítja, hogy politikailag mennél érettebb, mennél civilizáltabb a nép, annál nagyobb, annál terjedelmesebb a politikai irodalma is, és a társadalomnak mélyebb rétegeibe annál inkább hatolhat az be; bizonyítják ezt a köztársaságok és bizonyítja ezt Anglia.

Mi magyarok büszkén állíthatjuk, hogy politikai képzettség tekintetében hazánk Európa államai között díszes állást vívott ki magának, büszkén állíthatjuk, hogy hasonló politikai fejlettséggel, csak a nyugat civilizált népei dicsekedhetnek, s végre büszkén állíthatjuk, hogy vannak politikusaink, kiket nagy nemzetek hasonló büszkeséggel neveznének magukéinak.

Ha azonban azt tanítja is, hogy a politikai fejlődéssel a civilizáció, a tudományok elterjedése karöltve halad előre, nálunk kivételre

találunk; nálunk a politikai vívmányok mellett minden másnemű fejlődés háttérbe szorul.

És honunkban különösen a *természettudományi ismeretek* nem találták meg meg lazájokat, nem vertek még mélyebben gyökeret s csak egyes kiváltságosak szűkkörű birtokán díszlenek.

Ha a külföld a tudomány egy újabb győzelmét hirdeti, hazánk határain belül az örömhír gyenge visszhangját is alig lehet hallani.

De hiszen: »A magyar közönség a természettudományi ismereteket nem kedveli! Lám a magyar nyelven írt természettudományi munkáknak nincs kelendőségük!«

Éfféle panaszokat nálunk nem ritkán hallani s leggyakrabban azokban a körökben, a hol az utóbb említett tény ez előtte levő állítással szeretik magyarázni.

Meglehet, hogy az állításnak is van alapja, meglehet, hogy a magyar közönség a természettudományi ismeretek iránt valóban még nem is érdeklődik, hogy éltető szellemi táplálékot bennök még nem talál; de ne higyjük, mintha erre már a magyar természettudományi irodalom hiteles bizonyosságokat mutathatna fel.

Az, a mit eddigelé magyar természettudományi irodalomnak lehet nevezni, majdnem kivétel nélkül akadémiai és hasonnemű kiadványokból, vagy tankönyvekből, iskolai kézikönyvekből áll. Akadémiai kiadványok, ha rendeltetésöknek valóban megfelelnek, ha fejlesztik, előbbre viszik a tudományt, bármennyire becsesek legyenek is a szakembernek, nem számíthatnak, nemcsak nálunk, de másutt sem a művelt nagy közönség részvételére. Iskolai kézikönyvek, a dolog természetéből folyólag, még kevésbé tarthatnak erre számot. Oly nyelvű s oly modorú természettudományi munka pedig, a melyet a művelt nagy közönség számára írtak újabb időkben, sokat mondunk, talán öt vagy hat látott magyar nyelven napvilágot, s ezek között is kettőnek vagy háromnak bizonyára abban van a legfőbb érdeme, hogy kelendőségre nem talált, legalább tévútra nem vezette a tájékozatlan közönséget.

Honnan merítik tehát irodalmunkból a vádat, hogy »a magyar közönség a természettudományi ismereteket nem kedveli«, e súlyos vádat, mely, ha igaznak bizonyulna be, fajunk halálos ítéletét vonná maga után.

A természettanulmány minden részének egyaránt való méltatása — mondja Humboldt a Cosmosban — kiválóan a jelenkor követelménye, melyben a nemzetek anyagi gazdagsága s növekvő jólléte a természettermékek és természetereők gondosabb használatán alapszik. Azok a népek, melyek az általános ipari tevékenységben, a mechanika és a technikai chemia alkalmazásában, a természeti anyagok gondos megválasztásában és feldolgozásában hátramaradnak, a melyeknél az ily tevékenység iránti tisztelet a társadalomnak nem minden osztályát hatja át, jóllétök

fokáról multhatatlanul le fognak sülyedni. És pedig annyival inkább, ha szomszédállamok, melyekben a tudomány és ipari mesterségek élénken közlekednek egymással, mintegy újlag megifjodva előre haladnak.

A meggondolatlan mentegetőzés helyett valljuk be inkább őszintén, hogy természettudományi munkák, melyeket a közönség nemcsak tanulsággal, de élvezettel is olvashatna, irodalmunkban még jóformán teljesen hiányzanak. Hézag van irodalmunkban, melyet a közönség talán alig érez, de élénken éreznek egyesek s érez a napi sajtó jobb része, midőn az illetőket minden kínálkozó alkalommal a természettudományi ismeretek népszerűsítésére figyelmezteti.

De e hézag betöltésére, eleinte legalább, egyesek nem egy tekintetből alig vállalkozhatnak. Csak nagykorú társulás, tömör összetartás az, a mi itt az úttörésre képesít.

E nehéz szerepre, melyet a körülmények neki mintegy kiosztottak, a vállalkozást ezennel megkísérli a Természettudományi Társulat. A jelen füzettel a Társulat ugyanis havi folyóiratot indít meg, közérdekű természettudományi ismeretek terjesztésére. E vállalattal a Társulat kettős cél felé törekszik: egyrészt tagjainak, kiknek száma az újabb időkben jelentékenyen növekedett, évi illetmény fejében élvezetes és tanulságos olvasmányt akar nyújtani, melyből a természettudományok legújabb és legfontosabb haladásait könnyű szerrel megismerhetik, másrészt pedig azon van, hogy szélesebb körökben is terjessze, s ha szükség, meg is kedveltesse, lassanként, észrevétlenül beoltsa a természettudományi ismereteket.

E kijelölt irányhoz és a művelt magyar közönség szükségleteihez mérve, a Természettudományi Közlöny tartalma csupán közérdekű és általánosan érthető értekezések, ismertetések és apróbb közleményekből fog állani, menten minden elvont levezetésektől s csak szűkebb körökben érdekes fejtegetésektől. A »Társulati ügyek« című rovat rövid kivonatban hozni fogja a közgyűlések és a választmányi ülések azon határozatait, melyek a társulati tagokat érdekelhetik, valamint a szakgyűlések működéséről szóló jelentéseket is.

A választmány a független felelős szerkesztő tisztjét reám, a társulat titkárára ruházta. Senki sem érzi jobban egyfelől a nehézségeket, melyekkel az ily folyóirat szerkesztőjének nálunk meg kell küzdenie, s másfelől a tehetség csekély mértékét, melyet a jelenlegi szerkesztő a másik serpenyőbe vethet. És mindamellott kötelességemnek ismertem a nagy megtiszteltetéssel, de nagy felelősséggel is járó bizalomnak hódolni, mert nézetem az, hogy Társulatunknak a kísérletet, hacsak a nemtörődomség vádját nem akarta magára vonni, meg kellett tennie.

Lehet, hogy a kísérlet a mi kezeinkben nem sikerül, lehet, hogy a magyar közönség szükségleteit meg nem értve, az út kezdetén meg kellend állanunk; de bármilyen következzék is be, mindenkor távol lesz tőlünk a

nemzet jövőjét bántalmazó gondolat, hogy a kísérlet dugába dőlte onnan származott, mintha a magyar közönségnek a természettudományi ismeretek iránt nem volna fogékonysága.«

* * *

Ezek a sorok vezették be Szily Kálmán tollából a Természettudományi Közlöny első füzetét.

Harmincz év nagy idő ; sokat felejthet, sokat tanulhat ez alatt az ember. Hányan gondolnak ma azokra az aggodalmakra, küzdelmekre, melyek között Társulatunk újjá szervezése és folyóiratunk szerkesztése megindult! Pedig milyen tanulságos visszatekinteni az első lépésekre, és milyen örömfakasztó látni, hogy a kijelölt ösvény az igazi volt, mely a magyar társadalom bizalmához s a bizalom révén a természettudományi ismeretek terjedéséhez, megkedveltetéséhez vezetett. Ma a magyar közönség immár kedveli a természettudományokat s a tagoknak azóta megtízszereződött száma lelkesült olvasója a természettudományi közleményeknek. És vannak immár a nagy közönség számára írt természettudományi munkák is, melyek sok ezer példányban terjednek el az egész hazában.

A »kísérlet«, melynek eredménye fölött a kezdő szerkesztő aggodalmaskodott, az ő kezében teljesen sikerült, s az irány, melyet mély belátással kiszabott, az út, melyen a matematikus biztosságával haladni kezdett, megnyugtatóan bevállott.

A Természettudományi Közlöny alapprogrammja azóta sem változott és — őszintén kívánjuk — ne is változzék. Még késő utódaink is azon legyenek, hogy a jó magyar közönség kívánságait és szükségleteit megértve, a meglévő jót fejlesszék tovább, a mint az idők majdan követelni fogják.

PASZLAUSZKY JÓZSEF.